

France Martin Dolinar

CERKVENOUPRAVNA UREDITEV ILIRSKIH PROVINC
1809—1813

Z mirom v Schönbrunnu 14. oktobra 1809 je Avstrija morala odstopiti Franciji Goriško, Trst, Istro, Kranjsko s Pazinsko grofijo, zahodno Koroško in Hrvaško na desnem bregu Save. Iste dne je Napoleon temu ozemlju pridružil še beneško Istro in Dalmacijo, ki sta pripadli Franciji po miru v Bratislavi 26. decembra 1805, Dubrovnik, ki ga je francoska vojska okupirala 26. maja 1806 (31. januarja 1808 je Napoleon tudi formalno ukinitil Dubrovniško republiko), in Boko Kotorsko, ter s posebnim dekretom ustanovil Ilirske province. Po zadušenem uporu na Tirolskem so Francozi 28. julija 1810 Ilirskim provincam pridružili še okraja Lienz in Sillian. 22. marca 1811 je prišlo do korekture meje z Avstrijo. Ilirskim provincam je bil pridružen Motnik, Zasavje pod Kumom in nekaj ozemlja pri Brežicah. Italijanskemu kraljestvu so odstopili vikariat Bela peč na Kranjskem, Kanalsko dolino in kraje zahodno od Soče. Tako je nastala nova, teritorialno in narodnostno zelo razgibana in heterogena država. Na ozemlju, ki je merilo približno 55.000 km² je živelo okrog milijon in pol prebivalcev slovenske, hrvaške, srbske, italijanske in nemške narodnosti.

O politično administrativni ureditvi Ilirskih provinc¹ in številnih drugih problemih je bilo v naši strokovni literaturi že razmeroma precej napisanega.² Nekoliko manj je obdelana cerkvenoupravna ureditev tega prostora pod Francozi.

V odnosu do Cerkve je Napoleon še zaostрил politiko, ki je že vse od Jožefa II. Cerkev omejevala v njenem delovanju. Francozi so med drugim uvedli civilno poroko, odpravili vrsto praznikov, bratovščin in samostanov, ki so preživeli reforme Jožefa II., odvzeli ponovno Cerkvi nadzor nad javnim šolstvom, uvedli splošno toleranco za pravoslavne in jude, župnikom odvzeli vodenje matičnih knjig in omejili število bogoslovcev v semeniščih.³

¹ Prva, provizorična politično administrativna ureditev 25. decembra 1809 je Ilirske province razdelila na deset »intendanc«, 15. aprila 1811 pa na šest civilnih provinc, in sicer Kranjsko (z okrožji Ljubljana, Novo mesto, Postojna in od 10. januarja 1813 tudi Kranj), Koroško (okrožji Beljak in Lienz), Istro (okrožja Rovinj, Koper, Trst, Gorica), Civilna Hrvaška (okrožja Karlovac, Rijeka, Senj), Dalmacija (okrožja Zadar, Šibenik, Split, Hvar, Makarska), Dubrovnik (okrožja Dubrovnik, Kotor, Korčula) in Hrvaško vojno Krajino, ki je ohranila staro razdelitev po poljih, nastanjenih v Petrinji, Glini, Ogulinu, Slunju, Otočcu in Gospiću.

Glavno mesto Ilirskih provinc je bila Ljubljana, kjer je stoloval generalni guverner. Naselil se je v škofijskem dvorcu, iz katerega se je moral škof Anton Kavčič (1807—1814) izseliti. V pristojnosti generalnega guvernerja so bile vojaške zadeve in nadzor nad upravo in pravosodjem. Pomagala sta mu generalni intendant za finance, ki je bil odgovoren za civilno upravo, in generalni komisar za pravosodje. Glavni intendantni so razen v Ljubljani bivali še v Beljaku, Trstu, Karlovcu, Zadru in Dubrovniku.

² Melita PIVEC-STELE, *La vie économique des Provinces Illyriennes (1809—1813)*, Paris 1930; Enciklopedija Jugoslavije, 4. zvezek, Zagreb 1960, 337—338; Vojna enciklopedija, 3. zvezek, Beograd 1960, 671—673; Napoleonove Ilirske province 1809—1814, Ljubljana 1964 (Razstava v Narodnem muzeju v Ljubljani, članki: Fran ZWITTER, Napoleonove Ilirske province 25—36; Jaroslav ŠIDAK, Odjeci francuske revolucije i vladanje Napoleona I. u hrvatskim zemljama 37—43; Ferdinand TANCIK, Vojne operacije francoskih in avstrijskih oboroženih sil na slovenskem ozemlju in v sosednjih deželah 47—63; Melita PIVEC-STELE, Gospodarski položaj Ilirskih provinc 65—77; France DOBROVOLJC, Slovenska književnost v dobi Ilirije in odmev francoskih okupacij naših dežel v slovenskem leposlovju 79—98; Boris KUCHAR, Francozi v slovenskem ljudskem izročilu 99—116; Branko REISP, Tabelačni pregled zgodovinskih dogodkov v naših deželah od začetka francoske revolucije do padca Napoleona 117—127; Ferdo GESTRIN v Vasilij MELIK, Slovenska zgodovina od konca osemnajstega stoletja do 1918, Ljubljana 1966: Les relations entre la France et les pays Yougoslaves du dix-huitième au vingtième siècle, Ljubljana 1987 (predvsem članki: Peter VODOPIVEC, Les Slovènes et la Révolution française 17—21; Stane GRANDA, Les paysans Slovènes et l'armée française avant la constitution des provinces Illyriennes 22—25; Vasilij MELIK, Les provinces Illyriennes dans l'histoire Slovène 26—30; Janez SUMRADA, Le gouvernement français et ses adversaires sur le territoire Slovène 31—33); Vasilij MELIK, Ilirske province v slovenski zgodovini, Zgodovinski časopis 40 (1986), 423—429.

³ Josip MAL, Zgodovina slovenskega naroda, Celje 1939, 141—147.

Na področju cerkvenoupravne ureditve Ilirskih provinc je bilo stanje porazno. Formalno je na ozemlju Ilirskih provinc obstajalo 22 škofij in sicer na Kranjskem v Ljubljani, na Goriškem v Gorici, v Istri v Trstu, Kopru, Novigradu, Poreču in Puli, v Dalmaciji v Senju (Modruš), Zadru, Ninu, Skradinu, Kninu, Šibeniku, Kotorju, Krku, Hvaru, Korčuli, Stonu, Dubrovniku, Splitu, Trogiru in Makarski. Sedeži metropolij so bili v Zadru, Splitu in Dubrovniku, vendar se ozemlje cerkvenih provinc ni pokrivalo z državnimi mejami Ilirskih provinc. Kar devet škofij je bilo v tem času brez škofa in sicer Pula in Ston od leta 1802, Korčula in Trst od 1803, Nin od 1806, Split od 1807, Koper od 1810, Hvar od 1812 in Skradin od 1813.⁴

Novе državne meje seveda niso spoštovale ustaljenih meja škofij. Najbolj drastično so posegle v cerkveno upravno strukturo na severnem delu nove države, kjer je bilo Ilirskim provincam dodeljeno 9 dekanij celovške (krške) škofije, dve dekaniji briksenske škofije in ena dekanija salzburske nadškofije.

Na podlagi Napoleonovega dekreta je ljubljanski gubernij 23. septembra 1811 od ljubljanskega škofa Antona Kavčiča zahteval, naj te dekanije priključi ljubljanski škofiji.⁵ Za cerkveni red in določila kanonskega prava se Francozi pač niso menili. Papeža Pija VII. (1800—1823) so že leta 1809 konfinirali najprej v Savonji, nato pa v Fontainebleau. V hudem notranjem precepu je škof Kavčič 26. septembra 1811 pismeno prosil prizadete škofo, naj mu v skladu z vladno zahtevo izroče jurisdikcijo nad župnijami, ki so iz njihovih škofij prišle pod politično oblast Ilirskih provinc.⁶

Na Kavčičevo pismo je prvi odgovoril briksenski knezoškof Karl Franc grof Lodron. V svojem pismu z dne 5. oktobra 1811 je izrazil svoje začudenje nad zahtevo, naj odstopi dekaniji Lienz in Sillian ljubljanskemu škofu. Pozna sicer Napoleonov odlok z dne 8. oktobra 1802, pravi knezoškof Lodron, ki določa, naj inozemski škofoje za dele svojih škofij v Italijanskem kraljestvu imenujejo škofovega vikarja (einen bischöflichen Vikar), ki bo vodil duhovne posle in skrbel za stike z vlado. V skladu s tem navodilom je briksenski knezoškof v ilirskem delu svoje škofije že imenoval za svojega vikarja župnika in dekana v Lienzu Antona Alderika von Jäger. Ljubljanski ordinarij pa gotovo ve, tako zaključil knezoškof svoje pismo, da škofijskih meja ni mogoče spreminjati brez papeževega dovoljenja in v konkretnem primeru tudi brez pristanka bavarske vlade.⁷ Vprašanje začasne jurisdikcije v dekanijah Lienz in Sillian je bilo rešeno šele 24. septembra 1812, ko je ljubljanski škof formalno prevzel obe dekaniji v svojo škofijo.

Manj odklonilen je bil odgovor salzburskega nadškofa Hieronima Jožefa Frančiška grofa Colloredo. V njegovem imenu je na Kavčičevo pismo dne 18. novembra 1811 odgovoril predsednik nadškofijskega konzistorija in nadškofijski kancler Philipp Gabriel Taller. Nadškof je sicer pripravljen odstopiti ljubljanskemu škofu dekanijo Windisch-Matrei, je rečeno v pismu, in s tem uskladiti škofijske meje z državnimi, pač pa zato potrebuje papeževega soglasja. Colloredo se je s problemom usklajevanja škofijskih meja s političnimi oziroma državnimi mejami soočal že v času Jožefa II. Ljubljanskemu škofu je zato izročil začasno jurisdikcijo nad omenjeno dekanijo, dokler zadeve ne odloči papež. Priložen »Instrumentum delegationis« je Colloredo podpisal 31. oktobra 1811 na Dunaju.⁸

Z novimi državnimi mejami je bila seveda najbolj prizadeta celovška škofija. V Ilirske province je prišla cela zahodna Koroška in sicer dekanije Feld-

⁴ Josip BUTURAC - Antun IVANDIJA, Povijest katoličke Crkve među Hrvatima, Zagreb 1973; Cerkev v Jugoslaviji, Zagreb 1974.

⁵ Celotna dokumentacija je zbrana v Nadškofijskem arhivu v Ljubljani (NSAL), Spisi: Koroška, Tirolska, Salzburg v Ilirji 1811—1814, fasc. 1 in 2 (citirano: NSAL, Ilirija); Ureditve škofije, Regulacija župnij 1782—1791; Spisi IV./27, fasc. 3.

⁶ NSAL, Ilirija, fasc. 1.

⁷ NSAL, Ilirija, fasc. 1.

⁸ NSAL, Ilirija, fasc. 1.

kirchen (Trg), Lisertal, Mölltal, Gornja dravska dolina (Oberdrautal), Spodnja dravska dolina (Unterdrautal), Gornja ziljska dolina (Obergailtal), Spodnja ziljska dolina (Untergailtal), Gornji Rož (Oberrosental) in Beljak (Villach), skupaj 121 župnij. Razumljivo, da je bil odgovor celovškega škofa Franca grofa Salm-Reiffenscheida z dne 21. januarja 1812 najbolj čustven in prizadet.

Važni razlogi so mi narekovali, piše celovski knezoškof Kavčiču, da Vam toliko časa nisem odpisal na Vašo prošnjo, naj Vam odstopim škofovsko jurisdikcijo v beljaškem okraju, ki je pripadel Ilirskim provincam. Težko mi je pri srcu ob zavesti, da bi se moral odpovedati čredi, ki jo pasem že 26 let. Odtrgajo mi jo lahko le neizogibne politične odločitve, vendar sem prepričan, da francoska vlada ne bo vztrajala pri takšni zahtevi. Zato celovski knezoškof prosi Kavčiča, naj se ponovno pozanima pri vladi, če res vztrajajo pri spremembi škofijskih meja. Od tega odgovora bo odvisna moja odločitev, zaključil celovski knezoškof svoje pismo in še doda, da takšne spremembe niso dovoljene brez soglasja Svetega sedeža.⁹

Ko je ljubljanski škof Kavčič celovškemu knezoškofu 28. januarja 1812 sporočil, da je ljubljanski gubernij trdno odločen izpeljati uskladitev cerkvenih in državnih mej, je celovski škof posredoval še pri beljaškem intendantu. Čeprav ta spremembam ni bil naklonjen (pismo celovškega knezoškofa Kavčiču 19. februarja 1812), je osrednja vlada vztrajala pri svoji prvotni odločitvi. 26. marca 1812 je nato celovski knezoškof izročil začasno jurisdikcijo nad zahodno Koroško ljubljanskemu škofu. Dokončna odločitev je po cerkvenem pravu itak pridržana papežu.¹⁰ Škof Kavčič je nato 4. aprila 1812 za svojega generalnega vikarja na Koroškem in Tirolskem imenoval najprej beljaškega župnika in dekana Mihaela Drockerja, 23. septembra istega leta pa ga je zamenjal župnik in dekan v Feldkirchnu, Janez Zopot. Istočasno je prenehala jurisdikcija briksenškega vikarja v Lienzu. Obe dekaniji sta postali podrejeni škofovemu vikarju Zopotu v Feldkirchnu.¹¹

Popravek meje na Soči med Ilirskimi provincami in Italijanskim kraljestvom leta 1811 je imel za posledico tudi cerkvenoupravno prilagoditev tega ozemlja. 2. oktobra 1812 je cesarski odlok Kanalsko dolino, ki je formalno še vedno pripadala celovski škofiji, in vikariat Bela peč iz ljubljanske škofije, dodelil videmski škofiji. Spremembo, ki je povzročila ogorčeno reakcijo celovškega škofa, je 31. oktobra 1812 potrdil videmski nadškof Baldassare Rasponi. Pismeni protesti celovškega škofa ljubljanskemu škofu in videmskemu nadškofu so ostali brez odmeva, saj sta bila oba cerkvena dostojanstvenika nasproti vladnim odredbam brez moči.¹²

Stvari pa so se začele spreminjati z nezadržnim upadanjem Napoleonove moči, ki ga je sprožil njegov pohod na Rusijo leta 1812. 12. avgusta 1813 se je Avstrija pridružila protifrancoski koaliciji in napovedala vojno Franciji. V jeseni istega leta so avstrijske čete zasedle severni del Ilirskih provinc, celotno ozemlje pa do junija 1814. 13. oktobra 1813 je prišel v Ljubljano civilni in vojaški guverner Krištof Lattermann in v imenu avstrijskega cesarja prevzel oblast v severnem delu Ilirskih provinc. S prvim pariškim mirom 30. maja 1814 se je Francija Ilirskim provincam odrekla. Avstrija jih je nato 23. julija pridružila (anektirala) svojemu ozemlju. Pridružitve Ilirskih provinc Avstriji je 9. junija 1815 mednarodno priznal tudi dunajski kongres.¹³

Zaradi spremenjenih političnih razmer je nastala zmeda v dekanijah na Tirolskem in Koroškem, ki so bile v času Ilirskih provinc priključene ljubljan-

⁹ NSAL, Ilirija, fasc. 1.

¹⁰ NSAL, Ilirija, fasc. 1.; Lokal- und Personal-Stand der Diözes von Laibach mit Anfang des Jahres 1813, Laibach 1813.

¹¹ NSAL, Ilirija, fasc. 1 in 2; Spisi IV./27, fasc. 5; Exhibiten und Expedit-Protokoll de anis 1809–1814 (citirano: Protokoll 1809–1814).

¹² NSAL, Ilirija, fasc. 1; Viktor STESKA, Ilirska Koroška v ljubljanski škofiji, Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko, 16 (1906), 53–70.

¹³ Branko REISP, n. d., 126.

ski škofiji. Celovski škof je 2. decembra 1813 zahteval od Ljubljane del svoje škofije nazaj in začel istočasno izvajati pritisk na generalnega vikarja Janeza Zopota, kateremu je obljubil kanonikat in mesto ravnatelja bogoslovja v Celovcu.¹⁴ 24. decembra istega leta je briksenski konzistorij preprosto sporočil v Ljubljano, da je z ozirom na spremenjene politične razmere ponovno prevzel v svojo oskrbo dekaniji Lienz in Sillian. Večina duhovščine je odločitev pozdravila in se je uprla nadaljnji pokorščini generalnemu vikarju v Feldkirchnu.¹⁵ Podobno gesto celovskega škofa je preprečil dvorni odlok 29. januarja 1814, ki je grajal samovoljno združenje Ilirske Koroške s celovško in tirolskih dekanij Lienz in Sillian s briksensko škofijo.¹⁶ Clemens Lothar Wenzel grof Metternich si je kot minister za zunanje zadeve prizadeval ohraniti od Napoleona umetno ustvarjeno politično tvorbo in ji dati status Ilirskega kraljestva¹⁷ (ta naslov se je nato dejansko tudi pojavil med ostalimi naslovi avstrijskega vladarja). Skupaj s političnimi naj bi ostale nespremenjene tudi škofijske meje. Priključene tirolske in koroške dekanije naj torej še naprej ostanejo v ljubljanski škofiji.

Medtem je 17. marca 1814 ljubljanski škof Kavčič umrl. Ker je celovski škof leta 1812 izročil začasno jurisdikcijo koroških župnij škofu Kavčiču »ad personam«, nove razmejitve pa nato Sveti sedež ni odobril, je škof Reiffenscheid ponovil svoje zahteve, da se koroške župnije po Kavčičevi smrti vrnejo v celovško škofijo. Tej zahtevi je 5. julija 1814 ugodil generalni gubernij in takšno rešitev priporočil cesarju. 14. julija je nato cesar Franc ukazal ponovno združitev gornjekoroških dekanij s celovško škofijo.¹⁸ Ljubljanski ordinariat je nato 16. julija 1814 prosil deželnega glavarja Ilirske Tirolske, naj posreduje pri cesarju, da se tudi dekanija Windisch-Matrei vrne salzburškemu nadškofu, dekaniji Lienz in Sillian pa briksenskemu škofu. Ljubljanski škofijo je v tem času do imenovanja novega ljubljanskega škofa (Avguštin Gruber, imenovan 25. junija 1815, papež potrdi imenovanje 22. julija 1816, posvečen za škofa na Dunaju 8. septembra 1816, slovesno umeščen v Ljubljani 10. novembra 1816) vodil kot kapitularni vikar ljubljanski stolni dekan in Kavčičev generalni vikar Jurij Gollmayer. 18. avgusta 1814 je dvorni dekret določil, da preneha sodnost ljubljanskega škofa na Tirolskem. 19. novembra je nato ljubljanski ordinariat izročil dekaniji Lienz in Sillian briksenskemu škofu in dekanijo Windisch-Matrei salzburškemu nadškofu. Istočasno so izročili župnijo Motnik lavantinski škofiji. Tako je imela ljubljanska škofija zopet isti obseg, kot ga je imela pred francosko upravo.¹⁹

Podobnih pretresov v južnem delu Ilirskih provinc ne poznamo. Politična oblast v času Ilirskih provinc ni posegla v cerkvenoupravno strukturo v Civilni Hrvatski, Istri in Dalmaciji, čeprav se tudi tu škofijske meje niso ujemale z državnimi. Prebivalci Civilne Hrvaške in Dalmacije so občutili francosko okupacijo predvsem kot politično nasilje. Dalmacija je namreč že na mirovnih pogajanjih v Campoformiu leta 1797 zahtevala združitev s Hrvaško, vendar je Dunaj takšni odločitvi nasprotoval.²⁰ Zanimivo pa je, da je postal zagrebški škof Maksimilijan Vrhovac (1787—1827) kot banov namestnik vodja oboroženega upora proti Francozom.²¹ Spremembe političnih meja v okviru svoje škofije pa očitno sploh ni upošteval. Cerkevne razmere v Istri in Dalmaciji so

¹⁴ NSAL, Ilirija, fasc. 1; Protokoll 1809—1814.

¹⁵ NSAL, Ilirija, fasc. 1; Protokoll 1809—1814.

¹⁶ NSAL, Ilirija, fasc. 1 in 2; Spisi IV./27, fasc. 5; Protokoll 1809—1814.

¹⁷ Arthur G. HAAS, Metternich, Reorganization and nationality 1813—1818. A story of foresight and frustration in the rebuilding of the Austrian empire, Wiesbaden 1963 (Veröffentlichungen des Instituts für europäische Geschichte Mainz, Band 28), 97—101, 175—181. Haas je v svojem delu podrobno razčlenil tudi dileme, katere dežele naj sestavljajo Ilirsko kraljestvo. Cesar se npr. ni bil pripravljen odreči naslovu kralj Dalmacije. To pa je istočasno pomenilo, da Dalmacija ne more ostati del Ilirskega kraljestva.

¹⁸ NSAL, Ilirija, fasc. 1 in 2; Spisi IV./27, fasc. 5; Protokoll 1809—1814.

¹⁹ NSAL, Ilirija, fasc. 1 in 2; Spisi IV./27, fasc. 5; Protokoll 1809—1814.

²⁰ Josip BUTURAC - Antun IVANDIJA, n. d., 219 in 269.

²¹ Maksimilijan VRHOVAC, Dnevnik-Diarijum, Svesak 1 (1801—1809), Zagreb 1987, pripravila in komentar Metod HRG - Josip KOLANOVIĆ, Škofov življenjepis Dragutin PAVLOVIĆ (Croatica Cristiana, Fontes 2), XXXIII. in LXVII.

ostale nerešene tudi po razpadu Ilirskih provinc. Uredila jih je šele bula papeža Leona XII. *Locum beati Petri*²² z dne 30. junija 1828, ki je nastala na podlagi temeljite študije razmer goriškega škofa Jožefa Wallanda (škof 1818—1830, nadškof 1830—1834). Reforme, ki jih je določila papeška bula, sta nato uresničila goriški škof Walland in ljubljanski škof Anton Alojzij Wolf (1824—1859) kot papeževa zastopnika leta 1830.

Zusammenfassung

KIRCHENADMINISTRATIVE ORGANISATION DER ILLYRISCHEN PROVINZEN 1809—1813

France Martin Dolinar

Die Gründung der Illyrischen Provinzen am 14. Oktober 1809 hatte auch auf dem Gebiet der Kirchenverwaltung im Norden des neuen Staates Veränderungen zur Folge. Am 23. September erhob nämlich das Ljubljanaer Gubernium beim Bischof von Ljubljana (Laibach), Anton Kavčič, die Forderung, die Grenzen des Bistums mit den neuen Staatsgrenzen in Einklang zu bringen. Bischof Kavčič ersuchte deshalb in einem Schreiben vom 26. September 1811 die Bischöfe von Salzburg, Brixen und Klagenfurt (Gurk), ihm die Jurisdiktion in jenen Pfarren ihrer Bistümer abzutreten, die politisch den Illyrischen Provinzen zugewiesen worden waren. Der Brixener Bischof Karl Franz Graf Lodron (am 5. Oktober 1811) und der Gurker Bischof Franz Salm-Reiffenscheid (am 21. Januar 1812) widersetzten sich einer jeglichen Änderung der Bistumsgrenzen mit großer Entschiedenheit, während der Erzbischof von Salzburg Hieronymus Graf Colloredo am 18. November 1811 Kavčič die zeitweilige Jurisdiktion über das Dekanat Mattrey übergab. Dabei betonte er ausdrücklich, daß die letzte Entscheidung über eine Änderung der Bistumsgrenzen dem Papst vorbehalten bliebe. Auf das Drängen des Guberniums hin mußten auch der Brixener und der Klagenfurter Bischof einlenken. Am 24. September 1811 wurden vom Brixener Bischof die Dekanate Lienz und Sillian unter die zeitweilige Verwaltung Kavčičs überstellt, am 26. März 1812 vom Gurker Bischof noch die Dekanate Westkärntens. Für diese Dekanate ernannte der Bischof einen besonderen Generalvikar (zunächst den Dekan in Villach, dann den in Feldkirchen). Nach dem Zerfall der Illyrischen Provinzen forderten die betroffenen Bischöfe ihre Pfarren zurück. Der Wiener Regierung war an einer erneuten Änderung der Bistumsgrenzen zunächst nicht gelegen. Auf eine Empfehlung der politischen und kirchlichen Behörde in Ljubljana gab der Kaiser am 14. Juli 1814 seine Zustimmung, daß die Bistümer Brixen, Salzburg, Klagenfurt und Ljubljana wieder dieselben Grenzen erhalten sollten wie vor der Gründung der Illyrischen Provinzen. Die einzige Ausnahme bildeten das Kanaltal (aus dem Klagenfurter Bistum) und das Vikariat Weissenfels (aus dem von Ljubljana), die auch nach der Aufhebung der Illyrischen Provinzen beim Erzbistum Udine blieben.

²² France Martin DOLINAR, Slovenska cerkvena pokrajina, Acta Ecclesiastica Sloveniae, št. 11, Ljubljana 1989, dokument št. 28.